

Monika Czekaj
Sylwia Czyżewska
Wioletta Trojak¹

Doradca zawodowy w szkole podstawowej, gimnazjum i w szkole ponadgimnazjalnej

Obecność doradcy w szkole to korzyść dla uczniów, którzy będą mogli uzyskać pomoc w dokonaniu wyboru edukacyjno-zawodowego, dla nauczycieli, którzy uzyskają wsparcie w prowadzeniu zajęć zawodoznawczych oraz dla rodziców, którzy otrzymają informacje, mające zasadniczy wpływ na decyzje zawodowe ich dzieci.

Rola szkolnego doradcy zawodowego na każdym szczeblu edukacji polega na wspieraniu działalności szkoły w rozwoju zawodowym uczniów. Odbywa się to poprzez prowadzenie grupowego i indywidualnego poradnictwa zawodowego, stwarzanie uczniom możliwości zapoznania się z wymaganiami zawodowymi i warunkami pracy, prowadzenie treningów umiejętności podejmowania decyzji oraz pomoc w tworzeniu wizji swojej przyszłości edukacyjnej i zawodowej.

Te wszystkie zadania przy dopasowaniu treści są realizowane na poziomie od szkoły podstawowej do uniwersytetu. Od rozwijania świadomości celów uczenia się i doskonalenia swoich umiejętności na poziomie szkoły podstawowej do ukierunkowywania młodzieży na konkretną orientację zawodową w szkole ponadgimnazjalnej.

Podobieństwa doradztwa zawodowego na każdym szczeblu edukacji są dość widoczne w doborze tematyki, mogą być rozumiane jako stopniowanie zadań przez wzrost umiejętności i samoświadomości zawodowej uczniów. Przedsiębiorczość oraz Wiedza o społeczeństwie i uzupełnienia ich treści o zagadnienia dotyczące planowania przez uczniów kariery edukacyjno-zawodowej na poziomie szkoły średniej są dużą analogią do rozwijania umiejętności ucznia szkoły podstawowej tj.: pracy w zespole, poznanie przez nich swoich mocnych i słabych stron, czy dalej szkoły gimnazjalnej: przyjęcie właściwej postawy wobec problemów wyboru dalszej drogi edukacji.

Punktem wyjściowym pracy każdego doradcy powinno być zapewnienie młodzieży szerokiego dostępu do informacji o zawodach oraz zmianach w wielkości i strukturze podaży i popytu na pracę zarówno z punktu widzenia zapotrzebowania na konkretny zawód, jak i z punktu widzenia kwalifikacji i umiejętności pracowników.

Podobieństwo leży także u samej struktury funkcjonowania systemu oświaty. Realizacja koncepcji szkolnego doradcy zawodowego koreluje z zapisami ramowego statutu publicznego gimnazjum, ramowych statutów szkół ponadgimnazjalnych, które nakładają na dyrektorów i rady pedagogiczne obowiązek organizacji we-

¹ *Monika Czekaj*, nauczyciel matematyki w Zespole Szkół Niepublicznych w Grodziszczu; *Sylwia Czyżewska*, nauczyciel języka polskiego w Zespole Szkół Niepublicznych w Grodziszczu; *Wioletta Trojak*, nauczyciel w Zespole Szkół Niepublicznych w Grodziszczu.

wnątrzzkolnego systemu doradztwa oraz zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia.

Z porad specjalisty skorzystają nie tylko dzieci ale także rodzice. Skierowanie dziecka do poradni psychologiczno-pedagogicznej nie będzie już traktowane jak ujma, lecz próba podjęcia swojej odpowiedzialności nie tylko za powodzenia edukacyjne dziecka. Wprowadzenie w treściach preorientacji zawodowej u rodziców młodzieży gimnazjalnej doprowadzi do komfortowej sytuacji dla młodzieży gimnazjalnej. Prócz tego, że rodzice uzyskają kompetentną poradę o rozwoju umiejętności dziecka (wyniki testów), to jeszcze będą mogli pomóc mu w trudnym wyborze szkoły ponadgimnazjalnej.

Całość podobieństw w działaniu szkolnego doradcy zawodowego szkoły podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej zamyka się w stwierdzeniu: *pomoc w planowaniu swojej kariery edukacyjno-zawodowej, to wsparcie w prowadzeniu zajęć zawodoznawczych dla uczniów, jak również i dla rodziców, którzy otrzymają informacje mające zasadniczy wpływ na decyzje zawodowe ich dzieci.*

Główną różnicą doradztwa zawodowego na wszystkich poziomach edukacji jest to, że te same treści są wprowadzane w odrębny sposób, dostosowany do potrzeb i rozwoju ucznia.

Zajęcia prowadzone z dziećmi w szkole podstawowej mają na celu rozwijać w nich umiejętności, na których doradca zawodowy będzie bazował w swojej pracy w szkole gimnazjalnej. Praca w zespole, podejmowanie pierwszych decyzji, nabieranie pewności siebie, moje miejsce w grupie rówieśniczej, samodyscyplina czy asertywność są umiejętnościami rozwijanymi na zajęciach aktywizujących i przygotowujących uczniów do kolejnego etapu edukacji.

Szkoła gimnazjalna jest czasem pierwszych deklaracji. Wybór dalszej drogi kształcenia, pierwsze młodzieńcze decyzje. Aby uczeń mógł w tak młodym wieku podołać wymaganiom rodziców, nauczycieli i środowiska powinien przede wszystkim mieć dostęp do rzetelnej informacji. W szkole podstawowej doradca zawodowy kształtował dziecko, natomiast na etapie szkoły gimnazjalnej młodzieży jest potrzebna porada i wsparcie. W szkole podstawowej współpraca w działaniach z rodzicami najczęściej ogranicza się do kierowania uczniów na badania do poradni, natomiast w szkole gimnazjalnej doradca zawodowy już powinien wspierać w działaniach doradczych rodziców i nauczycieli poprzez organizowanie spotkań szkoleniowo-informacyjnych, udostępnianie informacji i materiałów do pracy z uczniami. Doradca zawodowy w gimnazjum prócz współpracy z instytucjami wspierającymi wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego, w szczególności z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, powinien działać na gruncie wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego, realizować działania z zakresu przygotowania uczniów do wyboru drogi zawodowej, zawartych w programie wychowawczym szkoły i programie profilaktyki.

Z kolei doradca zawodowy w szkole średniej ma zakres działań poszerzony i bardzo zróżnicowany w porównaniu z celami pracy w gimnazjum i wydaje się, że na tym etapie jego pomoc jest niezbędna. O ile brak metod doradczych w podstawówce mogą zastąpić metody wychowawcze nauczycieli, o tyle profesjonalnej porady w szkole średniej nie zastąpi żaden pedagog. I wydaje się, że właśnie na tym etapie jest on najbardziej potrzebny.

W sytuacji zwiększającego się bezrobocia w Polsce oraz integracji z krajami Unii Europejskiej niezmiernie ważne jest profesjonalne wsparcie uczniów w wyborze kariery edukacyjno-zawodowej. Profesjonalna pomoc doradców zawodowych w sytuacji bezrobocia powinna być dostępna dla człowieka przez całe życie, zwłaszcza, że przeciętnie będzie on zmuszony w trakcie życia zawodowego kilka razy rozwiązywać problemy zawodowe (zmieniać zawód, uzupełniać kwalifikacje, poszukiwać pracy). Stąd też szczególnie istotne jest wyposażenie uczniów w umiejętności przydatne podejmowaniu racjonalnej decyzji dotyczącej wyboru zawodu, która rzutuje na dalszy przebieg kariery zawodowej.

Szkolny doradca zawodowy w szkole ponadgimnazjalnej swoje zadania wykonuje stosując m.in. następujące formy pracy: współpraca z Centrami Informacji i Planowania Kariery Zawodowej oraz z Urzędami Pracy, organizowanie wycieczek zawodoznawczych, warsztatów podejmowania decyzji, giełd pracy, gier symulacyjnych oraz indywidualnych konsultacji z wykorzystaniem programów komputerowych. Różni się to od zadań doradcy gimnazjalnego, który swoją pracę głównie opiera na rozwiązywaniu testów oraz pracy grupowej i indywidualnej z uczniami i ich rodzicami.

Miałyśmy okazję przekonać się, jakie mogą być różne reakcje uczniów na lekcje doradztwa zawodowego podczas praktyk, które przeprowadziłyśmy w trzech rodzajach szkół: w szkole podstawowej (klasa 5 i 6), w gimnazjum (klasa 1, 2 i 3) i w szkole zawodowej (klasa 1, 2 i 3). Przeprowadzałyśmy te lekcje na podstawie tych samych scenariuszy. Zajęcia złożone były z czterech 120 - minutowych warsztatów o następującej tematyce: zainteresowania, uzdolnienia, mocne i słabe strony oraz wartości.

Na koniec zajęć z doradztwa zawodowego przeprowadziłyśmy ankietę ewaluacyjną wśród uczniów wszystkich klas, w których prowadziłyśmy warsztaty. Złożona ona była z 4 zadań zamkniętych:

1. W jaki sposób były prowadzone zajęcia?

a) nudny b) przystępny c) ciekawy d) bardzo ciekawy

2. Jak przeprowadzone ankiety pomogły ci w poznaniu własnych predyspozycji zawodowych?

a) nic mi nie pomogły b) niewiele mi pomogły c) częściowo mi pomogły d) dużo mi pomogły

3. Czy wyniki ankiet różniły się od twoich wyobrażeń o twoim przyszłym zawodzie?

a) bardzo się różniły b) trochę się różniły c) były podobne d) dużo mi pomogły

4. Czy chciałbyś, aby w twojej szkole był zatrudniony na stałe doradca zawodowy?

a) nie b) obojętnie c) mógłby być d) tak, bardzo

Z wyników tej ankiety dowiedziałyśmy się, że zajęcia okazały się najbardziej interesujące dla uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum, a najmniej dla uczniów szkoły zawodowej. Młodzież ze szkoły zawodowej już wybrała zawód, jaki będzie wykonywać w przyszłości i niektóre osoby nie były ciekawe wyników ankiet określających predyspozycje zawodowe. Okazało się również, że zajęcia z doradztwa zawodowego najbardziej pomogły uczniom gimnazjum, ponieważ to przed nimi stoi wybór zawodu i szkoły ponadgimnazjalnej. Dowiedziałyśmy się także, że w szkole

podstawowej było bardzo dużo uczniów, których predyspozycje zawodowe określone w wynikach ankiet bardzo się różniły od ich wyobrażeń na temat przyszłej pracy. W gimnazjum natomiast różnice te nie były tak znaczące. W szkole zawodowej większość uczniów trafnie podjęła decyzję dotyczącą kierunku kształcenia i deklarowała, że będzie pracować w wybranym przez siebie zawodzie. Dzięki ankiecie wyszło również na jaw, że uczniowie szkoły podstawowej i gimnazjum bardzo chcieliby, aby w ich szkole był doradca zawodowy. Dzieje się tak dlatego, że uczniowie ci byli bardzo zainteresowani zajęciami z doradztwa. Natomiast uczniowie szkoły zawodowej, którzy już wybrali zawód, raczej nie są zainteresowani taką formą zajęć.

Podsumowując uważamy, że szkolny doradca zawodowy powinien, obok psychologa, pedagoga i logopedy, stać się kolejną osobą wchodzącą w system pomocy psychologiczno-pedagogicznej oferowanej przez szkołę uczniowi i jego rodzicom. Im wcześniej nauczymy młodzież świadomie planować swoje życie, damy im wiedzę, niezbędne umiejętności oraz aktualną informację edukacyjno-zawodową, tym rezultaty będą większe – tym efektywniejszy i bardziej dopasowany do rynku pracy będzie każdy indywidualny plan kariery zawodowej.